

управління інвестиційними ресурсами авіаційних підприємств. Зб. наук.праць: Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. № 9. С. 62–66.

6. Мізюк С.Г. Ефективність системи економічної безпеки авіатранспортних підприємств. Проблеми системного підходу в економіці. зб.наук.праць К.: НАУ, 2014. Вип. 50. С. 147–155.

7. Мізюк В.В. Фактори формування та особливості функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення авіаційної безпеки. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: Зб. наук. пр. К. : НАУ, 2010. Вип. 26. С. 258–267.

8. Геєць І.О. Стратегія виходу іноземної авіакомпанії “Continental Airlines” на ринок авіаційних перевезень. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): зб. наук. праць. К. НАУ, 2012. №. С. 34–40.

9. Михайличенко К. Транспортна стратегія у національних інтересах України. Київ : Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 2. С. 82–94.

10. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: <https://mtu.gov.ua/projects/115/>

11. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2017 рік. URL: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html>

12. Біла книга. Європейське врядування. Комісія європейських співтовариств. Брюссель, 25.7.2001 com (2001) 428 остаточна редакція. URL: http://pravo.org.ua/files/konstutyc/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf

13. Авіаційна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT3764.html

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОГО ТУРИЗМУ В МИКОЛАЄВІ DEVELOPMENT OF CULTURAL AND HISTORICAL TOURISM IN MYKOLAIEV

УДК 338.48–6:7/8–043.86 (477.73)

Обозна А.О.

к.е.н., декан факультету менеджменту і бізнесу
Миколаївський факультет менеджменту і бізнесу
Київського університету культури

Мерлянов М.В.

заслужений працівник культури України,
доцент кафедри хореографії
Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв
голова Миколаївського обласного
творчого осередку
Національної хореографічної спілки
України

Гаврилова О.В.

к.п.н., старший викладач кафедри
культурології,
Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв

У статті розкрито тенденції розвитку туристично-рекреаційної сфери Миколаївської області; подано культурно-історичний потенціал цього регіону, а також показано прояви інноваційної діяльності у сфері культурно-історичного туризму.

Ключові слова: культурно-історичний туризм, аспекти культурно-історичного туризму, культурно-історичний потенціал, інноваційна діяльність.

В статье раскрыты тенденции развития туристско-рекреационной сферы Николаевской области; представлен культурно-исторический потенциал этого региона, а также показано проявление инновационной

деятельности в сфере культурно-исторического туризма.

Ключевые слова: культурно-исторический туризм, аспекты культурно-исторического туризма, культурно-исторический потенциал, инновационная деятельность.

The article reveals the development tendencies of the tourist and recreational sphere of Mykolaiv region; represents the cultural and historical potential of the region, as well as the manifestation of innovative activities in the field of cultural and historical tourism.

Key words: cultural and historical tourism, aspects of cultural and historical tourism, cultural and historical potential, innovative activity.

Постановка проблеми. Потенціал Миколаївської області має перспективу розвитку культурно-історичного та інших видів туризму, але результативно використовується лише невелика частина цих ресурсів із причини економічної кризи, ескалації військового конфлікту на сході країни й неефективності регіональної політики розвитку туризму і курортів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку туризму, інноваційної діяльності у сфері туризму присвятили свої роботи Г. Алейнікова, В. Васильєв, А. Гаврилюк, Н. Гуржій,

А. Загоруйкін, М. Ізотова, А. Клейменов, Н. Малахова, Ю. Мігущенко, В. Новіков, Т. Пінчук, М. Рега, О. Фастовець, В. Черникова та ін.

Миколаївська область є транзитною для сконцентрованого потоку туристів, які їдуть з інших областей України або Європи до Чорного моря. Ця територія завдяки рекреаційному потенціалу дає нагоду зацікавити мандрівників, створити позитивну емоцію.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження перспективи розвитку культурно-історичного туризму в Миколаєві.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Потенціал Миколаївської області має перспективу розвитку культурно-історичного та інших видів туризму, оскільки в області є «5914 нерухомих пам'яток, із них: 4490 пам'яток археології, 1199 – історії, 67 – монументального мистецтва, 145 – архітектури, 11 – садово-паркового мистецтва, 1 – ландшафтний, 1 – науки і техніки. Тридцять пам'ятників мають статус національного значення.

Під охороною держави перебувають 1356 об'єктів культурної спадщини, включених до відповідних переліків (списків): 429 археологічних об'єктів, 295 – історичних, 13 – монументального мистецтва та 619 – архітектури» [6].

У результаті спаду туристичних потоків необхідно застосовувати стратегію збереження і розвитку внутрішнього туризму в Україні загалом і в Миколаївській області зокрема.

У Миколаївській області культурно-історичний ресурс в основному представлений такими досить відомими об'єктами:

– найкращим зоопарком України, одним із найбільш відомих зоопарків після Неапольського і Монакського у Європі за різноманітністю експонатів. Особливою популярністю користується влітку, коли туристичні агентства з навколишніх курортів (Одеса, Коблеве, Лугове, Рибаківка) регулярно возять екскурсійні групи;

– архітектурними пам'ятками (Шухівська вежа, будинок купця Кроля, будинок Ерліха, будинок Грачова, будинок віце-адмірала Попандупуло, будинок Уткіна, Миколаївська міська рада, будинок Адміралтейства, колишній будинок офіцерів флоту, ротонда шахового клубу, резиденція Миколи I у Вознесенську, будинок братів Кенігсбергів, будинок з атлантами, перша трамвайна підстанція, будівля будівельного коледжу, будівля Санкт-Петербурзького комерційного банку, Маринінська жіноча гімназія, Єврейське казенне училище та ін.);

– археологічними пам'ятками (Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», городище Дикий Сад, пам'ятники античної Миколаївщини в Ольвії, Березанському поселенні, Вікторівці 1 (Березанського району), Кам'янці (Очаківського району) та Великій Коренисі III (Заводський район Миколаєва) та ін.). «Починаючи з XIX століття на території Миколаївської області проводилися археологічні дослідження, у результаті яких було зафіксовано понад 5 тисяч стародавніх пам'ятників (курганів, могильників, поселень, городищ). Серед них і пам'ятки світового значення – Ольвія, Дикий сад, Березань, Анетівка. Приблизно стільки ж об'єктів, стверджують археологи, ще приховані під землею і невідомі».

– пам'ятниками мистецтва (пам'ятники Потьомкіну, Святому Миколаю Чудотворцю, пам'ятники алеї адміралів (Ф.Ф. Беллінсгаузену, Г.І. Бута-

кову, В.А. Корнілову, М.П. Лазареву, П.С. Нахімову, Ф.Ф. Ушакову), адміралу С.О. Макарову, пам'ятники поетам і композиторам – О.С. Пушкіну, Т.Г. Шевченку, Н.А. Римському-Корсакову, меморіали на честь полеглих у II Світовій війні, «Скорботний ангел Чорнобиля» та ін.).

– пам'ятниками історії (Миколаївський Некрополь та ін.);

– пам'ятниками садово-паркового мистецтва (Флотський бульвар, парк Ліски, парк Перемоги, дитяче містечко «Казка», родовий маєток Скаржинських у с. Трикрати Миколаївської області та ін.);

– культурно-пізнавальними і розважальними об'єктами (театри, музеї, кінотеатри, туристичні комплекси «Золота підкова», «Кременівський страус», база відпочинку «Дубровка»);

– об'єктами етнографії (етнічні поселення національних меншин, туристичні комплекси та ін.);

– заходами релігійного та етнографічного характеру (етнофестивалі, цивільні і релігійні свята та ін.).

До рекреаційних ресурсів Миколаївщини також належать Національний природний парк «Білобережжя Святослава», Регіональні ландшафтні парки «Кінбурнська коса», «Гранітно-Степове Побужжя», «Тилігульський», «Приінгульський» тощо.

Зупинимось більш детально на Миколаївському зоопарку. Зоопарк у Миколаєві – це головна визначна пам'ятка міста. Щорічно його відвідують десятки тисяч туристів, адже він вважається найкращим зоопарком країни. Зоопарк у Миколаєві можна сміливо називати візитною картою міста, адже це найвпізнаваніша і найпопулярніша серед туристів пам'ятка.

Миколаївський зоопарк, Миколаївський Акваріум-Зоосад, Акваріум Леонтовича – як би він не називався протягом своєї історії – завжди був одним із найцікавіших екскурсійних об'єктів міста. І завжди він відзначався не лише колекцією цікавих рідкісних тварин, а й рослинами на своїй території [1].

Зали старого акваріума були прикрашені великими вазонами з рідкісними (на той час, понад 100 років тому – особливо рідкісними) рослинами. Подвір'я старого зоопарку з великими тінистими деревами, з декоративними ставками було одним із місць, де миколаївці і гості міста могли не лише ознайомитися з представниками фауни, але і відпочити в комфортних умовах [2].

Миколаївський зоопарк до 1925 р. знаходився в будинку Леонтовича на вулиці Адміральській, з 1925 р. був розширений, з 1978 р. знаходиться на новому місці – поряд із Центральним автовокзалом. Зараз зоопарк розташований на площі Миколи Леонтовича і займає територію 19 га.

У цьому унікальному куточку природи зібрана найбільша колекція диких тварин в Україні. Вона нараховує 454 види, 4646 екземплярів тварин.

Багатьох тварин із колекції зоопарку в Україні можна побачити тільки тут. 228 видів занесені у Всесвітню Червону книгу й Червону книгу України.

На території сучасного зоопарку силами співробітників зоопарку було створено ландшафтний дендропарк, який налічує декілька тисяч екземплярів дерев, чагарників, квітів тощо. На території зоопарку створено ландшафтні композиції, клумби, декоративні ставки, які прикрашають чудові куточки зоопарку і є місцями комфортного та приємного відпочинку. Серед них особливо популярні у зоопарку, звичайно ж, декоративні рослини. Адміністрація зоопарку створює анонси щодо цвітіння деяких декоративних рослин на сайті зоопарку і на сторінках у соціальних мережах, привертаючи увагу відвідувачів.

Таким чином, можна стверджувати, що створення дендропарку, розміщення на території зоопарку великої кількості декоративних рослин не тільки створює умови для більш якісного і комфортного відпочинку, не тільки виконує просвітницьку роль, а й відіграє значну роль у залученні більшої кількості відвідувачів до Миколаївського зоопарку.

Проблемними питаннями розвитку туристичної галузі Миколаївської області є: недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази у сфері туризму; недостатня кількість якісних туристичних продуктів на туристичному ринку; низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури; низька якість сервісу і невідповідність стандартам засобів розміщення; недостатня інженерна інфраструктура на туристично-рекреаційних територіях (відсутність водопостачання і водовідведення, незадовільний стан доріг і відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів тощо); незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини, які можуть бути задіяні у сфері туризму; відсутність взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні [6]; знищення – «розорення» археологічних пам'яток. За словами заступника директора ДП «НДЦ-Лукомор'я» Інституту археології НАН України Олександра Смирнова, «якщо грабіжницькі роботи можуть привести до того, що ми втрачимо Вікторівку, то сільгоспроботи можуть привести до втрати унікального об'єкта археології римського часу» [7].

Для розвитку туристичної індустрії загалом і культурно-історичного туризму зокрема мінімально необхідно:

- створити регіональний туристично-інформаційний центр;
- створити і просувати туристичну символіку і бренди Миколаївської області;
- розмістити інформаційні покажчики поблизу туристичних об'єктів;

- розвинути зовнішню туристичну політику регіону за допомогою участі в міжнародних спеціалізованих туристичних виставках;

- розвинути привабливий імідж Миколаївської області;

- створити сучасну інфраструктуру відпочинку і дозвілля засобами залучення вітчизняних та іноземних інвестицій;

- впроваджувати інноваційні форми роботи – зміни в продуктах, маркетингу, організації та управлінні.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначається, що «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;

- інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;

- інноваційний продукт – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом;

- інноваційна продукція – нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим цим Законом;

- інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції» [8].

«Інновація (за В. Новіковим) – кінцевий результат упровадження нововведення з метою отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту, затребуваного суспільством. Іншими словами, інновація – це конкретний результат будь-якої творчої, пов'язаної з ризиком діяльності, яка забезпечує просування і впровадження на ринок нових, істотно відмінних від попередніх, благ, що більш повно задовольняють потреби; відкриття й освоєння нових ринків або досягнення інших конкретних цілей» [9].

У сфері культурно-історичного туризму інноваційна діяльність проявляється через використання:

- нових туристичних продуктів, програм і проєктів, а також суміжних послуг;

- туристичних ресурсів у новому ракурсі (наприклад, Futures International Capital Kite Festival of Ukraine, Миколаївська область, с. Трихати);

- сервісних інновацій – «нові канали зв'язку з клієнтами, нові системи розподілу і технологічні рішення, які часто спільно змінюють пропозицію

послуг на ринку, оновлюють функції фірми і вимагають структурно нових організаційних, технологічних і людських можливостей фірми» [10];

- нових технологій у виробництві туристичних продуктів (наприклад, 3D-тур по музеях України під відкритим небом, електронних систем бронювання у готелях, продажу авіаквитків, управління інфраструктурою готелю; використання QR-кодів; впровадження ІКТ-технологій; проекційних і голограмних зображень тощо);

- нових туристично-рекреаційних територій;

- сучасних підходів у маркетингу та менеджменті туристичних послуг (наприклад, Е-комерція, створення віртуальних турагентств);

- нових ринків збуту туристичних продуктів (наприклад, розроблення спеціальних туристичних продуктів для окремих груп споживачів) та ін.

Необхідно враховувати, що інноваційна діяльність у туристичній сфері спрямована на створення нового продукту, на вдосконалення суміжних послуг або на зміну наявного туристичного продукту відповідно до потреб цільової аудиторії. Під час упровадження інновацій в туризмі слід враховувати загальну економічну ситуацію в країні й особливості законодавства.

З огляду на те, що Миколаїв є індустріальним містом, а сьогодні у всьому світі популярний індустріальний туризм, вважаємо це перспективним напрямом регіонального туризму, який варто розвивати в Миколаєві.

Висновки з проведеного дослідження. Розвиток туризму передбачає використання культурної спадщини та природних ресурсів, тому пильну увагу слід приділити збереженню та відновленню цих об'єктів, профілактиці та мінімізації негативного впливу туристичної діяльності на навколишнє природне середовище. Основу регіональної політики в галузі туризму мають становити такі чинники, як:

- модернізація і реконструкція об'єктів культурної спадщини, державне фінансування відновлення пам'яток архітектури, культури, історії України;

- підтримка в належному стані природно-рекреаційних ресурсів;

- будівництво нових, реконструкція та модернізація діючих туристичних об'єктів;

- залучення коштів підприємницьких структур для розвитку інфраструктури туризму (дороги, зв'язок, послуги сервісу, побутові послуги та ін.);

- організація зон короткочасного відпочинку, створення нових рекреаційних зон;

- розроблення нових туристичних маршрутів, екскурсій, створення нового туристичного продукту;

- створення сприятливих умов для розвитку активних видів туризму (оздоровчо-спортивного, екологічного, активного та ін.);

- випуск високоякісного інформаційно-довідкового матеріалу;

- організація та проведення у м. Миколаєві міжнародних виставок, ярмарків, фестивалів, конкурсів та інших заходів, а також організація участі миколаївських підприємств у аналогічних заходах за кордоном з метою залучення до міста іноземних туристів;

- підготовка кваліфікованих кадрів у сфері туризму.

Робота в цих напрямках дасть можливість розвивати регіональний туризм, який максимально задовольнить потреби населення, створить передумови для залучення іноземних інвестицій, сприятиме ефективному туристичному обміну та зміцненню іміджу міста.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зелений Миколаїв: шлях в майбутнє : матеріали Х Миколаївських міських екологічних читань «Збережемо для нащадків». Миколаїв, 1–2 листопада 2017 р. / Управління екології департаменту ЖКГ Миколаївської міської ради, Міський центр екологічної інформації та культури [та ін.]; уклад. І. Б. Чернова. Миколаїв : СПД Румянцева Г. В., 2017. 110 с.

2. Сайт Миколаївського зоопарку. URL: <http://zoo.nikolaev.ua/>.

3. Соціально-економічне становище Миколаївської області (повідомлення для засобів масової інформації) / [відп. за вип. М.О. Григорчук]. М.: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2017. 11 с.

4. Сучасні проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі: збірник наукових праць. – Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2017 118 с. С. 12

5. Топчий, В. Вокруг света за полдня: путешествие по Николаевскому зоопарку / В. Топчий. К., 2016. 96 с.

6. Програма розвитку туризму та курортів у Миколаївській області на 2016–2020 роки. Рішення обласної ради 10 червня 2016 року № 6. URL: <http://mk-oblrada.gov.ua/index.php/2015-08-20-12-19-35/2015-09-02-15-29-18>. – Назва з екрана.

7. Грабительские раскопки могут привести к уничтожению античных памятников, расположенных на территории Николаевской области. URL: <http://nikcenter.org/newsItem/31977>. – Название с экрана.

8. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Назва з екрана.

9. Новиков В. Инновации в туризме / В. Новиков. URL: <http://www.infotour.in.ua/novikov21.htm>. – Назва з екрана.

10. Van Ark B., Broersma L. and den Hertog, P. (2003) Services Innovation, Performance and Policy: A Review, Synthesis Report in the Framework of the Structural Information Provision on Innovation in Services, DIALOGIC and Innovation studies, Utrecht University.